

Boom
keuzedelen

INTERNATIONALISERING EN INTERNATIONAAL RECHT

Boom

COLOFON

Boom Mbo
klantenservice@boom.nl
www.boom.nl

Auteur: Loes ten Dolle

Eindredactie: Boom Mbo

Bronvermelding: Ankor Light|Shutterstock.com, Alexandros Michailidis|Shutterstock.com, ALEXANDRE F FAGUNDES|Shutterstock.com, Stockstudio|Shutterstock.com, Nexus 7|Shutterstock.com, Wilco Prinsen van JAM visual thinking, Iakov Filimonov, Ink Drop, Lev Radin, Nancy Beijersbergen

Titel: Internationalisering en internationaal recht

ISBN: 978 90 3726 953 6

Eerste druk / eerste oplage

Boom Mbo 2025

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Auteursrecht ten aanzien van tekst- en datamining en machinelearning is nadrukkelijk voorbehouden.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in compilatiewerken op grond van artikel 16 Auteurswet kan men zich wenden tot de Stichting PRO (www.stichting-pro.nl).

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Door het gebruik van deze uitgave verklaart u kennis te hebben genomen van en akkoord te gaan met de specifieke productvoorwaarden en algemene voorwaarden van Boom Mbo, te vinden op www.boom.nl.

INHOUD

Werken met dit keuzedeel	5
1 Internationaal recht	7
Internationaal recht	8
Verdragen	9
Verhouding tussen nationaal en internationaal recht	12
De doorwerking in het nationale recht	14
Internationale geschillenbeslechting	15
Begrippen	17
2 Europese Unie	19
Ontstaan van de Europese Unie	20
Naar de huidige Europese Unie	21
De Europese Commissie	22
De Europese Raad	23
De Raad van Ministers	24
Het Europees Parlement	26
Het Hof van Justitie van de Europese Unie	27
Het EU-wetgevingsproces	28
Lid worden van de EU	29
De toetredingsprocedure in zeven stappen	31
De Brexit	33
Soevereiniteit	34
De euro	34
De interne markt	36
Begrippen	38
3 Verenigde Naties	41
De totstandkoming van de Verenigde Naties	42
Doelstellingen van de Verenigde Naties	42
Algemene Vergadering van de Verenigde Naties	44
Veiligheidsraad van de VN	47
Secretariaat van de VN	50
Economische en Sociale Raad van de VN	50
Trustschapsraad	51
Internationaal Gerechtshof	52
Begrippen	54
4 Het EVRM en de UVRM	57
Ontstaansgeschiedenis van de UVRM	58
Totstandkoming van de UVRM	59
Inhoud van de UVRM	60
Universele Islamitische Verklaring van Mensenrechten	61
Het EVRM	62
Inhoud van het EVRM	63
Europees Hof voor de Rechten van de Mens	64
Uitspraak door het EHRM	66
Begrippen	68
5 Internationaal privaatrecht	71
Belangrijkste Europese verdragen	72
Rome-I-verordening	72
Brussel-I-bis-verordening	73
Brussel-II-ter-verordening	73
Rechtsvergelijking	74
Begrippen	77

6	Vreemdelingenrecht	79
	Wat is Nederlanderschap?	80
	Nederlanderschap van rechtswege	80
	Nederlanderschap door optie	81
	Nederlanderschap door naturalisatie	82
	Reguliere verblijfsvergunningen en procedures	84
	Algemene voorwaarden voor een verblijfsvergunning	85
	Verblijfsvergunning voor medische behandeling, studie en arbeid	87
	Verblijfsvergunning voor gezinshereniging of -vorming	88
	Verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd	89
	Verblijfsvergunningen op basis van asiel	90
	De algemene asielprocedure	91
	De verlengde asielprocedure	93
	Gezinshereniging voor vluchtelingen	93
	Verschillende organisaties rondom asielzoekers	94
	Rechten van vreemdelingen	94
	Begrippen	97
7	Geschillenbeslechting	101
	Arbitrage	102
	Internationale arbitrage en het Permanent Hof van Arbitrage	102
	Tribunalen	104
	Internationale Militaire Tribunaal	105
	Rwanda-tribunaal	105
	Joegoslavië-tribunaal	107
	Rechtskracht van het Internationaal Gerechtshof	109
	Internationaal Strafhof	111
	Begrippen	114
8	Effecten op beroepsuitoefening	117
	De effecten van internationalisering op het onderwijs	118
	De effecten van internationalisering op de arbeidsmarkt	120
	De effecten van internationalisering op de economie	122
	Begrippen	124
9	Zelfbeschikkingsrecht	127
	Totstandkoming van het zelfbeschikkingsrecht van staten	128
	Zelfbeschikkingsrecht der volken	129
	Zelfbeschikkingsrecht in Europa	131
	Individueel zelfbeschikkingsrecht	132
	Individueel zelfbeschikkingsrecht: euthanasie	133
	Begrippen	135
10	Uitdaging	139
	Index	143

WERKEN MET DIT KEUZEDEEL

Digitale leeromgeving

Bij sommige opdrachten heb je hulpmiddelen nodig. Bijvoorbeeld filmpjes, formulieren of een link naar een website. Deze staan allemaal in de digitale leeromgeving. Het icoontje in de vorm van een wereldbol verwijst naar de digitale leeromgeving. Om hier te komen ga je naar digitaal.boomonderwijs.nl/beroepsonderwijs.

Eerste keer inloggen in de digitale omgeving

Voordat je de digitale leeromgeving kunt gebruiken moet je je licentie activeren.

- Overleg met je docent welk type account je gebruikt.
- Ga naar www.boom.nl/licentie.
- Bekijk de instructiefilm of lees het stappenplan.
- Volg de stappen.

Daarna kun je aan de slag!

Internationalisering en internationaal recht

Internationalisering en internationaal recht. Je hebt er dagelijks mee te maken en bent er, zonder het altijd te beseffen, voortdurend onderdeel van. Op het nieuws hoor je over de Europese Unie, de economische crisis, het vluchtelingenprobleem en vele andere onderwerpen met een internationaal karakter.

Het keuzedeel Internationalisering en internationaal recht beschrijft brede kennis van de grondbeginselen van het recht van internationale organisaties en het karakter van de internationale rechtsorde. De kennis richt zich op de aspecten internationalisering en de effecten daarvan op de beroepsuitoefening en op internationaal recht te weten Europees recht, internationaal publiekrecht, internationaal privaatrecht, vreemdelingenrecht en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM).

Bekijk het filmpje.

Wat is globalisering nu eigenlijk en welke voor- en nadelen heeft het?

Leerdoelen

1. Je kunt de term 'internationalisering' en de effecten daarvan op de economie, arbeidsmarkt, het onderwijs en samenleving uitleggen.
2. Je kunt het internationaal publiekrecht omschrijven (monisme, dualisme, supranationale, intergouvernementele en diverse internationale organisaties).
3. Je kunt bronnen van het internationaal recht benoemen en de internationale algemene beginselen formuleren.
4. Je kunt het vreemdelingenrecht omschrijven (inburgering, toelating, asiel en uitzetting en bezwaar en beroep).
5. Je kunt uitleggen wat een verdrag (unilateraal, bilateraal, multilateraal) is en hoe dat tot stand komt.
6. Je kunt een omschrijving geven van een 'staat' en de term 'soevereiniteit', ofwel het zelfbeschikkingsrecht, uitleggen.
7. Je kunt uitleggen hoe het internationaal recht doorwerkt in de Nederlandse rechtsorde (hiërarchie).
8. Je kunt de belangrijkste bepalingen uit het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens benoemen en die uit de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.
9. Je kunt de totstandkoming van de Verenigde Naties uitleggen en de VN-organen benoemen en hun taken omschrijven.
10. Je kunt de totstandkoming van de Europese Unie uitleggen en de EU-organen benoemen en hun taken omschrijven.
11. Je kunt het humanitair oorlogsrecht omschrijven.
12. Je kunt uitleggen hoe internationale geschillenbeslechting werkt.
13. Je kunt uitleggen wat het zelfbeschikkingsrecht inhoudt.

Dit keuzedeel bestaat uit:

- *Theorie, begrippen en opdrachten*

Hierbij leer je over en oefen je met de praktijk. In sommige opdrachten werk je aan beroepsproducten, deze opdrachten herken je aan [BP]. Deze beroepsproducten kun je verzamelen in je portfolio en heb je nodig om de uitdaging aan het einde van het keuzedeel goed af te ronden.

De beroepsproducten in dit keuzedeel zijn:

- *presentatie belangrijke internationale verdragen*
- *juridisch advies voor ministerie van Buitenlandse Zaken*
- *betog Europese Unie*
- *verslag belang van de VN-organen*
- *praktijkgericht onderzoek UVRM en EVRM*
- *folder internationaal privaatrecht*
- *folder voor verwachtingen voor vreemdelingen*
- *verslag tribunaal*
- *Internationaal conflict? Jij adviseert!*
- *debat internationalisering beroepsuitoefening*
- *verslag kindereuthanasie.*

- *Test je kennis*

Hiermee kun je zelf je kennis van de theorie testen.

- *De uitdaging*

Dit is het eindproduct en de afronding van het keuzedeel. Hier werk je gedurende het hele keuzedeel naartoe. En hier word je op beoordeeld.

Je werkt aan een pleitnota en pleidooi over internationalisering en internationaal recht. Je gaat je standpunten presenteren en verdedigen voor de klas.

- *Theorietoets*

Je docent besluit of je ter afsluiting een theorietoets maakt.

Hoofdstuk 1

Internationaal recht

Een dynamisch en grensoverschrijdend rechtsgebied dat continu onderhevig is aan veranderingen. Dat is het internationaal recht in een notendop. Maar wat is het belang van het internationaal recht en welk doel dient het eigenlijk?

Aan het eind van dit hoofdstuk:

kun je omschrijven wat het doel is van het internationaal recht

- kun je omschrijven wat het belang is van het internationaal recht
- kun je bronnen van het internationaal recht benoemen
- kun je de verhouding tussen nationaal recht en internationaal recht omschrijven
- kun je algemene beginselen van het internationaal recht benoemen
- kun je een omschrijving van het begrip 'staat' geven
- kun je beschrijven hoe een verdrag tot stand komt
- kun je uitleggen hoe internationale geschillenbeslechting verloopt
- kun je een presentatie houden over een specifiek verdrag.

Opdracht 1 Oriëntatie: Hoe internationaal ben ik?

Bekijk het filmpje en het stappenplan.

- a. Neem 15 minuten de tijd om een mindmap te maken over het onderwerp: Hoe internationaal ben ik? Je kunt hiervoor het filmpje en het stappenplan gebruiken.

Gebruik de volgende vragen als inspiratiebron:

- Ken ik mensen uit mijn omgeving met een andere nationaliteit?
- Hoeveel vreemde talen spreek of versta ik?
- Kijk en/of gebruik ik anderstalige films, series of programma's?
- Waar worden mijn dagelijkse boodschappen geproduceerd?
- In welk land is mijn telefoon gemaakt?
- Van welke personen ben ik een fan?

- b. Doe deze opdracht in een groep van drie of vier. Wissel je mindmap uit. Zie je overeenkomsten en verschillen? Ga samen brainstormen over de raakvlakken en aspecten in je leven die te maken hebben met internationalisering.

Opdracht 2 Oriëntatie: Wat is globalisering?

Bekijk het filmpje.

Noteer zo veel mogelijk voor- en nadelen naar aanleiding van het filmpje over globalisering.

Internationaal recht

Het **internationaal recht**, ofwel het **volkenrecht**, betreft een geheel van regels die bij elkaar horen en samen een eigen soort vormen. Deze regels worden vastgelegd in **verdragen** tussen staten en in besluiten die genomen worden door internationale partijen.

Staten

Het volkenrecht kenmerkt zich daarnaast door een eigen rechtssysteem en door organisaties, zoals de Europese Unie (EU) en de Verenigde Naties (VN), die op hun beurt weer eigen bevoegdheden hebben. De partijen die in dit kader juridische relaties met elkaar aangaan, noemen we staten (ofwel landen).

Het gebruik van het begrip 'land' is niet handig, omdat hiermee verschillende zaken bedoeld kunnen worden. Volgens het internationaal recht is een **staat** een soevereine organisatie die gezag uitoefent over een groep mensen die binnen een bepaald grondgebied woonachtig zijn. De drie belangrijkste aspecten van staten zijn dus:

- eigen bevolking (cultureel bepaalbaar)
- eigen grondgebied (internationaal erkende grenzen)
- politieke en wettelijke organisatie (nationaal/decentraal gezag).

Samenwerking

Alle regels en verdragen moeten ervoor zorgen dat de samenwerking tussen staten onderling en tussen staten en internationale organisaties goed verloopt. Naast de verdragen en besluiten die gelden als het geschreven deel van de internationale regels, zijn rechtsbronnen (zoals de gewoonte, jurisprudentie en algemene **rechtsbeginselen**) van groot belang voor de internationale rechtsbetrekkingen.

Diplomaten en ambassadeurs spelen een cruciale rol bij het handhaven en bevorderen van deze internationale samenwerking. Zij vertegenwoordigen hun land in het buitenland en zijn verantwoordelijk voor diplomatieke betrekkingen, onderhandelingen en het naleven van internationale verdragen. Door middel van diplomatiek overleg kunnen conflicten worden voorkomen of opgelost, en wordt de communicatie tussen staten bevorderd. Daarnaast dragen ambassadeurs bij aan economische en culturele samenwerking en bieden zij ondersteuning aan burgers van hun land in het buitenland.

Algemeen wordt aangenomen dat beginselen als de goede trouw, redelijkheid en billijkheid, proportionaliteit en zorgvuldigheid vallen onder de rechtsbeginselen die internationaal van toepassing zijn. Daarnaast staan in enkele belangrijke verdragen, zoals het EVRM en het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR), beginselen die van toepassing zijn.

Burgers

Het internationaal recht kent ook regels die zich op individuele burgers richten én regels waarop burgers zelf een beroep kunnen doen. Denk bijvoorbeeld aan het EVRM of het Kinderrechtenverdrag. Het internationaal recht heeft zich daarmee in de jaren na de Tweede Wereldoorlog geleidelijk aan ontwikkeld als een rechtsgebied dat dus niet alleen het verkeer tussen staten en internationale organisaties regelt, maar ook tussen staten, internationale organisaties en burgers.

Opdracht 3 Kennismaken met het internationaal recht

Je kunt de websites gebruiken.

Om een goed beeld van het internationaal recht te krijgen is het belangrijk dat je kennismaakt met de basisonderwerpen.

Beantwoord de vragen.

- a. Hoe is het internationaal recht ontstaan?
- b. Wat is het doel van het internationaal recht?
- c. Wanneer is internationaal gezien sprake van een staat?
- d. Wat betekent soevereiniteit?
- e. Welke rechtsbronnen behoren tot het internationaal recht?
- f. Kan een burger een beroep doen op het internationaal recht?
- g. Welke rol heeft een diplomaat binnen het internationale recht?

Verdragen

De belangrijkste rechtsbron voor het internationaal recht zijn verdragen, ofwel verbintenissen, tussen staten. Uit die verbintenissen vloeien over en weer rechten en plichten voort.

Bilateraal of multilateraal verdrag

Niet alle verdragen zijn hetzelfde. Uiteraard gaat het er aan de ene kant om waarover het verdrag gaat en aan de andere kant om hoeveel staten bij het verdrag betrokken zijn. Als het verdrag afspraken bevat die tussen twee staten gelden, noem je dit een **bilateraal** verdrag. Zijn meerdere staten betrokken bij het verdrag, dan noem je dit een **multilateraal** verdrag.

Belangrijk om te weten is dat een staat zelf bepaalt of deze een verdrag wil sluiten, maar dat een staat wel gebonden is om het verdrag na te leven indien een staat ervoor kiest het verdrag te ondertekenen. Binnen de Europese Unie geldt echter dat de lidstaten bepaalde bevoegdheden hebben overgedragen aan de EU, waardoor er ook Unierechtelijke verdragen bestaan. Dit betekent dat wanneer de EU een verdrag sluit binnen haar bevoegdheden, de lidstaten verplicht kunnen zijn dit verdrag uit te voeren, zelfs als zij het individueel niet hebben ondertekend.

Een verdrag is een verbintenis.

Hierdoor is de samenwerking binnen de EU zo sterk dat sommige internationale afspraken direct invloed hebben op nationale wetgeving en beleid van de lidstaten.

Naleving van verdragen

Helaas kent het internationaal recht, op enkele uitzonderingen na, weinig tot geen mogelijkheden om naleving van verdragen te garanderen. Het internationaal recht is daarmee een rechtsstelsel dat zich kenmerkt door een tekort aan sanctiemiddelen. Het kent dus geen eigen straffen, dwangmiddelen en schadevergoedingsplichten, zoals we die in Nederland wel kennen. Dat verdragen doorgaans nageleefd worden, komt door het eigen belang van de bij het verdrag betrokken staat. Of indirect vanwege het belang dat een staat in de toekomst hoopt te verkrijgen. Vandaar dat het voor een staat niet verstandig is om zich niet te houden aan gemaakte afspraken.

Voorbeeld

Een voorbeeld van landen die zich niet aan een verdrag houden, betreft de naleving van het Klimaatakkoord van Parijs. Ondanks de bindende afspraken om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, hebben verschillende landen moeite om hun nationale doelstellingen te halen. Er is geen internationale rechter die de landen kan dwingen, wel kunnen staten zelf besluiten om in hun eigen wetgeving op te nemen dat ze verdragen moeten naleven. In Nederland is dat gebeurd. Nederland moet verdragen zoals het Klimaatakkoord van Parijs naleven, omdat internationale verdragen in Nederland juridisch bindend kunnen zijn op basis van artikel 93 en 94 van de Grondwet. Dit betekent dat internationale verdragen, zodra ze door Nederland zijn geratificeerd, voorrang kunnen hebben op nationale wetgeving en direct afdwingbaar kunnen zijn door de rechter.

Vershil van inzicht

Toch gebeurt het geregeld dat staten een verschil van inzicht krijgen over de betekenis van een verdrag. Met andere woorden: hoe moet een verdrag geïnterpreteerd worden en hoe moet de inhoud van een verdrag gelezen, opgevat en uitgevoerd worden.

Voorbeeld

Een voorbeeld binnen het internationale strafrecht waarbij de interpretatie van een verdrag centraal stond, is de zaak tegen Vladimir Poetin, de president van Rusland. In maart 2023 heeft het Internationaal Strafhof (ICC) een arrestatiebevel tegen hem uitgevaardigd wegens oorlogsmisdaden. Volgens het Statuut van Rome, het verdrag dat de basis vormt voor het ICC, zijn staten die partij zijn bij het verdrag verplicht om mee te werken aan de arrestatie en uitlevering van verdachten. Echter, toen Poetin in september 2024 een bezoek bracht aan Mongolië, een staat die het Statuut van Rome heeft ondertekend, werd hij niet gearresteerd. Dit leidde tot een internationaal juridisch debat over de vraag of staten verplicht zijn het verdrag strikt na te leven of dat andere overwegingen, zoals immuniteit van staatshoofden, zwaarder wegen. Dit voorbeeld illustreert hoe staten soms verdragen verschillend interpreteren en dat internationale gerechtshoven een belangrijke rol spelen in het verduidelijken en handhaven van het internationale recht.

Het feit dat we ervan uitgaan dat verdragen nageleefd moeten worden, vloeit ook voort uit het gewoonterecht en uit de algemene rechtsbeginselen (zoals de goede trouw).

Opdracht 4 Verdragen

Je kunt de websites gebruiken.

Beantwoord de vragen.

- a. Wat is een verdrag en hoe komt dat tot stand?
- b. Waarom is het voor Nederland belangrijk om verdragen te sluiten?
- c. In welke wet staan regels over verdragen?
- d. Wat kun je doen als staten een verschil van inzicht hebben over de interpretatie van een verdrag?

Opdracht 5 Presentatie belangrijke internationale verdragen [BP]**Voorbereiden**

Je kunt de websites gebruiken.

- a. Maak een lijst van vijf belangrijke internationale verdragen, zoals het EVRM, het IVBPR of het Kinderrechtenverdrag. Vat de inhoud van elk verdrag kort samen.

Uitvoeren

Je kunt het filmpje en de stappenplannen gebruiken.

- b. Geef een presentatie van maximaal tien minuten over een van de verdragen die je hebt gekozen. Vertel iets over:
  - de totstandkoming van het verdrag
  - de inhoud van het verdrag
  - het doel van het verdrag.

Terugkijken

c. Beoordeel jezelf. Zet een kruisje in de kolom die voor jou klopt.

Beoordeling		
Ik heb vijf internationale verdragen uitgekozen en samengevat.		
Ik heb een presentatie gehouden over een van de gekozen verdragen.		
Ik heb mijn presentatie goed voorbereid en een duidelijke opbouw gegeven.		
Ik heb in mijn presentatie de inhoud, de totstandkoming en het doel van het verdrag toegelicht.		
Ik heb gesproken en geschreven in correct Nederlands.		

Verhouding tussen nationaal en internationaal recht

Elke staat kent eigen procedures ten aanzien van het sluiten van verdragen. Daarnaast kent elk land een eigen manier waarop regels uit verdragen een plek krijgen in de nationale rechtsorde.

Een verdrag is een verbintenis.

Goedkeuring verdragen

In Nederland vind je deze regels vooral in de Rijkswet goedkeuring en bekendmaking verdragen en in de Grondwet vanaf artikel 90.

Art. 90 Grondwet

‘De regering bevordert de ontwikkeling van de internationale rechtsorde.’

Het 'bevorderen van de ontwikkeling van de internationale rechtsorde' betekent dat de regering haar best moet doen en initiatief moet tonen door:

- met andere staten overleg te voeren
- voorbereidingen te treffen
- afspraken in een conceptversie van het toekomstige verdrag te maken.

Definitieve verdragstekst

Als dit allemaal is gebeurd en de laatste onderhandelingen over het verdrag zijn afgerond, kan de definitieve verdragstekst worden opgemaakt. In Nederland wordt een verdrag meestal in naam van de Koning ondertekend door de minister van Buitenlandse Zaken of een andere bevoegde minister namens de regering. Ook de Ambassadeur van het Koninkrijk der Nederlanden kan in sommige gevallen namens Nederland verdragen ondertekenen.

Goedkeuring door Staten-Generaal

Met de ondertekening is een verdrag in Nederland nog niet van kracht. Het treedt pas in werking als het verdrag is goedgekeurd door de Staten-Generaal. Deze regel vloeit voort uit artikel 91 van de Grondwet. Van deze regel kan afgeweken worden. In artikel 7 van de Rijkswet goedkeuring en bekendmaking verdragen staan namelijk bepalingen die het mogelijk maken af te wijken van artikel 91 van de Grondwet. In diezelfde wet staat ook dat verdragen uitdrukkelijk óf stilzwijgend kunnen worden goedgekeurd door de Staten-Generaal.

Art. 91 Grondwet

‘Het Koninkrijk wordt niet aan verdragen gebonden en deze worden niet opgezegd zonder voorafgaande goedkeuring van de Staten-Generaal. De wet bepaalt de gevallen waarin geen goedkeuring is vereist.’

Bekrachtiging verdragen

Is een verdrag uiteindelijk goedgekeurd, dan volgt de bekrachtiging van het verdrag.

Ratificatie

De juiste juridische term voor het bekrachtigen van verdragen is ‘**ratificatie**’. Dit betekent dat een staat op formele wijze aan de andere partij kenbaar maakt dat Nederland zich bindt aan het verdrag. Vaak gebeurt de ratificatie tijdens officiële gelegenheden waarbij de desbetreffende staatshoofden of gedelegeerden een schriftelijke verklaring ondertekenen.

Bekendmaking

De laatste stap die gezet moet worden, vloeit voort uit artikel 17 van de Rijkswet goedkeuring en bekendmaking verdragen. Namelijk de bekendmaking in het Tractatenblad. Pas als aan dit vereiste is voldaan, krijgt het verdrag op grond van artikel 93 van de Grondwet werking in Nederland. Het verdrag heeft daarmee definitief verbindende kracht.

Art. 93 Grondwet

‘Bepalingen van verdragen en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties, die naar haar inhoud eenieder kunnen verbinden, hebben verbindende kracht nadat zij zijn bekendgemaakt.’

Overigens dient een onderscheid gemaakt te worden tussen:

- verdragen die naar hun inhoud eenieder verbindende bepalingen bevatten
Als een verdrag **een eenieder verbindende bepaling** bevat, betekent dit dat de bepaling direct rechten en verplichtingen schept voor burgers. In dat geval kan een burger zich beroepen op deze bepaling bij de rechter. Een bekend voorbeeld is het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), waarin bepalingen staan die burgers direct kunnen inroepen, zoals het recht op een eerlijk proces of het verbod op discriminatie.
- verdragen die naar hun inhoud **niet eenieder verbindende bepalingen** bevatten
Als een verdragsbepaling niet eenieder verbindend is, betekent dit dat de bepaling alleen bedoeld is om verplichtingen tussen staten onderling te regelen en geen directe rechten voor burgers schept. In dat geval kan een burger zich er niet op beroepen bij de rechter. Dit komt bijvoorbeeld voor bij verdragen waarin staat dat landen eerst nog nationale wetgeving moeten maken voordat burgers er rechten aan kunnen ontleen. Het is uiteindelijk aan de rechter om te bepalen of een verdragsbepaling eenieder verbindend is en of een burger er een beroep op kan doen.

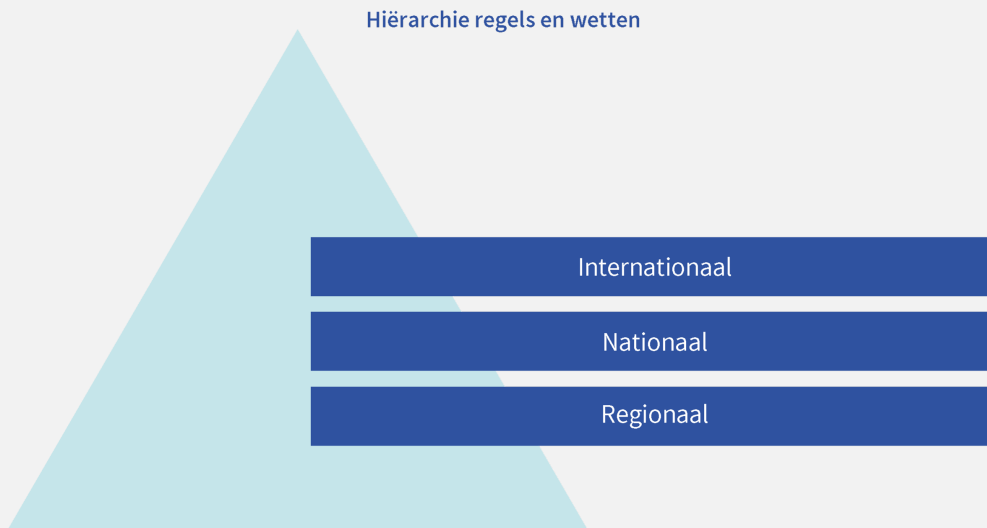
Opdracht 6 Verhouding tussen nationaal en internationaal recht

Om het internationaal recht in de juiste context te kunnen plaatsen, moet je weten welk proces zich afspeelt voordat een verdrag werking heeft in Nederland.

- Wat betekent de term ‘ratificatie’?
- Wat is het Tractatenblad?
- Kan een burger een beroep doen op een verdrag met naar inhoud niet eenieder verbindende bepalingen?

De doorwerking in het nationale recht

Om de rangorde van een verdrag in Nederland te kennen is het belangrijk om te weten hoe een verdrag zijn plek krijgt toebedeeld tussen alle andere regels en wetten die we kennen.

Hiërarchie

Vaak geldt voor staten dat internationale verdragen hoger in de rangorde staan dan nationale regels. Toch verschilt dit per staat. In hoofdlijnen zijn er twee manieren waarop de mate van hiërarchie van verdragen bepaald wordt:

- het incorporatiesysteem
- het transformatiesysteem.

Incorporatiesysteem

Het **incorporatiesysteem** gaat uit van het principe dat het internationale recht rechtstreeks en direct doorwerkt in de nationale rechtsorde. Het is dus niet meer nodig om rechtshandelingen te verrichten die het verdrag omvormen tot nationale wetgeving. Het internationale recht maakt dus na de ratificatie automatisch deel uit van het nationale recht.

Nederland, Frankrijk en België zijn staten die het incorporatiesysteem hanteren.

Transformatiesysteem

Het **transformatiesysteem** is totaal anders dan het incorporatiesysteem, aangezien in dit systeem het internationale recht los gezien wordt van het nationale recht. Telkens is nationale wetgeving nodig om het verdrag te laten doorwerken. Aan de hand van nationale wetten wordt het internationale recht getransformeerd, ofwel omgevormd, tot nationale wetgeving. Tijdens dit proces kan de nationale wetgever eventueel aanpassingen doorvoeren om de transformatie 'vlekkeloos' te laten verlopen.

Het transformatiesysteem is wereldwijd gezien het meest gehanteerde systeem.

Nederland

In Nederland hanteren we dus het incorporatiesysteem. Dat is eigenlijk vanzelfsprekend. Het is immers de volksvertegenwoordiging die zich telkens moet buigen over de inhoud van een verdrag voordat overgegaan wordt tot goedkeuring en ratificatie. Daarmee wordt recht gedaan aan onze democratische rechtsbeginselen en heeft de burger indirect zijn stem hierin. Op het moment dat verdragen geïncorporeerd zijn, zijn alle nationale organen verplicht zo nodig maatregelen te nemen om nakoming van verdragsregels te waarborgen. Dit kan zelfs betekenen dat bestaande wetten gewijzigd kunnen of moeten worden.

In principe zal de wijziging niet nodig zijn, omdat op grond van artikel 90 van de Grondwet voorafgaand aan het sluiten van verdragen goed gekeken moet worden naar de gevolgen daarvan voor de nationale rechtsorde. Zodoende kunnen vooraf tijdig juiste aanpassingen worden doorgevoerd in de nationale wetgeving, zodat het Nederlands recht overeenkomt met de bepalingen in het verdrag. Deze verplichting vloeit mede voort uit artikel 26

van het Verdrag van Wenen, waarin de verplichting staat om verdragen te goeder trouw ten uitvoer te leggen. Hier betekent 'te goeder trouw' zijn dat een staat geacht wordt tijdig rekening te houden met de impact van een verdrag op de nationale rechtsorde.

Artikel 26 Verdrag van Wenen inzake het verdragenrecht (1969)

'Elk in werking getreden verdrag verbindt de partijen en moet door hen te goeder trouw ten uitvoer worden gelegd.'

Opdracht 7 Doorwerking internationaal recht in nationaal recht

Wereldwijd bepaalt elk land zelf op welke wijze een internationale regel een plek krijgt binnen zijn nationale wetgeving.

- Welke twee systemen zijn er om de werking van een verdrag te bepalen?
- Welke rol speelt de volksvertegenwoordiging in deze systemen?
- Wat zijn de voor- en nadelen van elk systeem?
- Waarom is het Verdrag van Wenen inzake verdragenrecht belangrijk? Licht je antwoord toe.

Internationale geschillenbeslechting

Jammer genoeg kunnen na de inwerkingtreding van een verdrag altijd complicaties optreden. Bijvoorbeeld doordat staten afspraken willens en wetens of door overmacht niet nakomen en daardoor een geschil tussen staten ontstaat. Of doordat een staat zich schuldig maakt aan delicten die de internationale veiligheid en/of samenwerking schaden.

VN-Handvest

Het internationaal recht heeft, uitgezonderd de Verenigde Naties, geen specifiek orgaan dat de regels handhaaft en dat bevoegd is om bindend op te treden bij schending van de regels. Wel zijn er verdragen bekend die specifiek toezien op **geschillenbeslechting**, maar deze worden zelden ingeroepen. In artikel 33 van het VN-Handvest worden verschillende methoden genoemd die dienen tot vreedzame geschillenbeslechting.

Artikel 33 VN-Handvest

'De partijen bij een geschil waarvan het voortbestaan de handhaving van de internationale vrede en veiligheid in gevaar dreigt te brengen, dienen daarvoor allereerst een oplossing te zoeken door onderhandelingen, feitenonderzoek, bemiddeling, conciliatie, **arbitrage**, een rechterlijke beslissing, het doen van een beroep op regionale organen of akkoorden, of andere vreedzame middelen naar hun eigen keuze.'

Het spreekt voor zich dat bij de totstandkoming van een verdrag hierover nagedacht moet worden en dat daarover afspraken gemaakt moeten worden.

Arbitrage

Een van de meest gangbare manieren om een geschil in het internationaal recht op te lossen is het probleem voorleggen aan een arbitrage-instantie (ofwel particuliere rechtspraak, zie ook artikel 33 van het VN-Handvest). Dan is het handig dat de partijen een bepaling in het verdrag opnemen waarin staat dat geschillen voorgelegd worden aan een arbitrage-instantie die door beide partijen wordt aangewezen als bevoegd orgaan.

Het voordeel van arbitrage is vooral de kostenbesparing ten opzichte van een juridisch geschil (ofwel nationale rechtspraak). Daarnaast zijn de partijen vrij om invulling te geven aan 'waar', 'hoe' en 'door wie'. Deze contractuele vrijheid leidt vaak tot de keuze voor een arbiter met expertise ten aanzien van de kern van het geschil.

Voorbeeld

Een recent voorbeeld van internationale arbitrage onder auspiciën van de Verenigde Naties betreft het geschil tussen de Palestijnse Autoriteit en Israël over de juridische status van de bezette Palestijnse gebieden. In december 2022 heeft de Algemene Vergadering van de VN het Internationaal Gerechtshof (ICJ) verzocht om een advies uit te brengen over de gevolgen van de langdurige bezetting door Israël. Dit verzoek kwam voort uit voortdurende meningsverschillen over de interpretatie en toepassing van internationale verdragen met betrekking tot de rechten van de Palestijnen en de verplichtingen van Israël als bezettende macht. Het inschakelen van het ICJ illustreert hoe staten binnen het VN-kader arbitrage kunnen inzetten.

Internationaal Gerechtshof

Er zijn permanente instellingen in het leven geroepen voor geschillenbeslechting. De belangrijkste daarvan is het Internationaal Gerechtshof.

Het Internationaal Gerechtshof is gevestigd in het Vredespaleis in Den Haag.

Het internationaal recht kent daarnaast verschillende gerechtelijke organen die zich bezighouden met specifieke geschillenbeslechting. Hierbij moet je wel een onderscheid maken tussen:

- een hof
- arbitrage
- een tribunaal.

Denk aan de volgende instanties:

- Internationaal Strafhof
- Permanent Hof van Arbitrage
- Kosovo Specialist Chambers (tribunaal)
- Speciaal tribunaal voor Libanon.

Opdracht 8 Meningsverschil tussen landen

Een meningsverschil tussen twee personen is meestal zo opgelost. Maar hoe lossen landen hun meningsverschil op?

- a. Waarom is geschillenbeslechting belangrijk? Licht je antwoord toe.
- b. Welke methoden voor geschillenbeslechting zijn er? Noteer er minimaal drie en licht deze toe.
- c. Wat is het verschil tussen een hof, arbitrage en een tribunaal?

Opdracht 9 Podcast MH17 geschillenbeslechting

Bekijk het filmpje.

De ramp met vlucht MH17 ligt bij veel Nederlanders nog vers in het geheugen. 'Een tribunaal is de beste manier om de daders te berechten', zei minister-president Mark Rutte na de MH17-ramp.

- a. Maak een podcast met een medestudent.
- b. Maak een podcast van 5 tot 8 minuten waarin je (of jullie als duo) de volgende vragen beantwoordt en toelicht aan de luisteraar.

De podcast moet ten minste de volgende inhoud bevatten:

- Wat gebeurde er bij MH17 in 2014?
- Waarom is dit internationaal interessant?
- Wat is een tribunaal?
- Waarom werd er na MH17 gesproken over het oprichten van een tribunaal?
- Waarom werd dit gezien als de beste manier om de daders te berechten?
- Wat is het verschil met andere vormen van geschillenbeslechting, zoals arbitrage of een internationaal hof?
- Welke rol speelt het VN-Handvest (artikel 33) bij geschillenbeslechting?
- Waarom is het belangrijk dat landen samen straffen kunnen afdwingen?
- Wat wil je zelf de luisteraar meegeven?

Begrippen**Arbitrage**

Het beslechten van geschillen tussen staten door door hen gekozen arbiters en op basis van de eerbiediging van het recht. Een conflict oplossen buiten de rechter om.

Bilateraal

Als het verdrag afspraken bevat die tussen twee staten gelden.

Geschillenbeslechting

Manieren waarop een geschil door een buitenstaander tot een einde kan worden gebracht.

Incorporatiesysteem

Het principe dat het internationale recht rechtstreeks en direct doorwerkt in de nationale rechtsorde.

Internationaal recht

Een geheel van regels die bij elkaar horen en samen een eigen soort vormen, vastgelegd in verdragen tussen staten en in besluiten die genomen worden door internationale partijen.

Multilateraal

Als het verdrag afspraken bevat die tussen meerdere staten gelden.

Ratificatie

De juiste juridische term voor het bekrachtigen van verdragen. Dat een staat op formele wijze aan de andere partij kenbaar maakt dat Nederland zich bindt aan het verdrag.

Rechtsbeginselen

Beginselen als de goede trouw, redelijkheid en billijkheid, proportionaliteit en zorgvuldigheid. Aan de hand van nationale wetten wordt het internationale recht getransformeerd, ofwel omgevormd, tot nationale wetgeving.

Staat

Een soevereine organisatie die gezag uitoefent over een groep mensen die binnen een bepaald grondgebied woonachtig zijn.

Transformatiesysteem

Het internationale recht wordt los gezien van het nationale recht.

Verdrag

Verbintenis.

Volkenrecht

Een geheel van regels die bij elkaar horen en samen een eigen soort vormen.

Opdracht 10 Test je kennis

Doe nu een kennistest. Zo kom je erachter of je genoeg kennis in huis hebt over de theorie.

- a. Wat is internationaal recht?
- b. Waarom is het begrip 'land' niet handig om te gebruiken?
- c. Wat is het verschil tussen een bilateraal verdrag en een multilateraal verdrag?
- d. Wat is het 'bevorderen van de ontwikkeling van de internationale rechtsorde'?
- e. Wanneer treedt een verdrag in werking?
- f. Wat is het incorporatiesysteem?
- g. Wat is het transformatiesysteem?
- h. Welke staten hanteren het incorporatiesysteem?
- i. Wat staat in artikel 33 van het VN-Handvest?
- j. Wat is het voordeel van arbitrage ten opzichte van een juridisch geschil?
- k. Waar is het Internationaal Gerechtshof gevestigd?

Hoofdstuk 2

Europese Unie

De Europese Unie (EU) is een intensieve samenwerking tussen 27 landen om de levensstandaard van de Europese burger te verbeteren en in stand te houden. In dit hoofdstuk ga je kijken naar het hoe en waarom van de totstandkoming van de EU en haar voorlopers. Daarnaast kijk je naar de verschillende organen die de EU kent en naar hun taken en bevoegdheden. De invloed van de EU op ons dagelijks leven is groot. Daarom betrek je in dit hoofdstuk de voor- en nadelen van die invloed. Aan de hand van al deze informatie ga je je standpunt over de EU uitwerken.

Aan het eind van dit hoofdstuk:

- kun je het ontstaan van de EU kort beschrijven
- kun je de verschillende Europese instellingen/organen benoemen en hun taken en bevoegdheden beschrijven
- kun je beschrijven op welke beleidsterreinen de EU zich begeeft
- kun je omschrijven hoe een land een EU-lidstaat kan worden
- kun je het proces van besluitvorming in de EU beschrijven
- kun je voor- en nadelen van de EU benoemen
- kun je verschillende belangrijke Europese verdragen toelichten
- kun je de rol van Nederland ten opzichte van de EU beschrijven
- kun je je standpunt over de EU uitwerken in een betoog over een actueel Europees onderwerp.

Ontstaan van de Europese Unie

Ontstaan Europese Unie

De EU is officieel tot stand gekomen op 1 november 1993, met de inwerkingtreding van het Verdrag van Maastricht. Dit verdrag werd op 7 februari 1992 ondertekend door de twaalf toenmalige lidstaten: België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Portugal, Spanje en het Verenigd Koninkrijk.

Verdrag van Maastricht

Het Verdrag van Maastricht legde de basis voor de EU zoals we die vandaag kennen. Het zorgde voor een nauwere samenwerking tussen de lidstaten op economisch, politiek en sociaal gebied en introduceerde belangrijke elementen zoals de Europese Monetaire Unie (EMU) en het burgerschap van de Europese Unie. Hierdoor kregen EU-burgers onder andere het recht om vrij binnen de Unie te reizen en te werken.

De Europese samenwerking is ontstaan vanuit de gedachte 'nooit meer oorlog', met als doel vrede en stabiliteit in Europa te waarborgen. Na de verwoestingen van de Tweede Wereldoorlog was er een sterke wens om landen economisch en politiek te verbinden, zodat oorlog tussen Europese staten zou worden voorkomen. Dit leidde uiteindelijk tot de oprichting van de EU, waar naast economische voordelen ook de vrijheid van verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal centraal staat. Hierdoor kunnen EU-burgers zonder grenscontroles reizen, werken, studeren en ondernemen binnen de lidstaten, wat bijdraagt aan zowel welvaart als een hechtere samenwerking tussen de landen.

Opdracht 1 Ontstaan van de Europese Unie

Bekijk het filmpje, gebruik de theoriebron Ontstaan van de Europese Unie en beantwoord de volgende vragen.

- a. Wanneer en met welk verdrag is de Europese Unie officieel opgericht?
- b. Wat waren twee belangrijke gevolgen van het Verdrag van Maastricht voor EU-burgers?
- c. Welke gedachte lag ten grondslag aan de Europese samenwerking na de Tweede Wereldoorlog?